

Dzieła tragiczne towarzyszą cywilizacji zachodniej od jej początków. Wielkie tragedie Sofoklesa, Eurypidesa czy Szekspira silnie oddziałują na naszą kulturę. Również filozofowie chętnie podejmują problematykę tragiczności. Na przestrzeni wieków zaprezentowali wiele interpretacji i prób odkrycia jej istoty. Filozoficzna interpretacja tragiczności prowadzi do wielu ciekawych, szczegółowych zagadnień, a jedno z nich jest poruszane w niniejszym projekcie.

Głównym celem badań jest odpowiedź na pytanie – pozostające dotychczas bez odzewu – czy zbiorowości mogą odgrywać rolę podmiotu tragedii? Aby możliwe było włączenie się w szczegółową dyskusję o tragiczności, w badaniach zostanie podjęta próba opracowania klarownej koncepcji tragiczności. Będzie ona czerpała w dużej mierze z intuicji Arystotelesa i Maxa Schelera, jednakże zaakcentowana zostanie rola wiedzy tragicznej.

Zazwyczaj bohater tragedii stara się nie dopuścić do ziszczenia się przepowiedzianego mu przez wyrocznię losu. Podejmuje różne działania mające na celu uniknięcie nieszczęścia. Paradoksalnie, w wyniku owych działań, jego tragiczny los się dopełnia. Kluczowa jest w tym układzie świadomość bohatera tragicznego. Pierwszy przeblysł tragiczności pojawia się w momencie poznania własnych przyszłych losów. Wiedza tragiczna osiąga pełnię jednak dopiero w momencie, gdy bohater tragiczny zdaje sobie sprawę ze swojego uwikłania w tragedię.

Jeśli przyjmiemy, że zbiorowości mogą pełnić funkcję bohatera tragicznego, powstaje pewien problem. Czy możemy mówić o wiedzy tragicznej posiadanej przez zbiorowość? Czy powyżej zarysowany mechanizm uświadamiania sobie własnych tragicznych losów może zaistnieć w zbiorowościach?

Badania będą obejmowały analizę specyficznej grupy dzieł, w których potencjalnie możemy mówić o zbiorowościach. Będą to dzieła dramatyczne trzech polskich wieszczów narodowych – A. Mickiewicza, J. Słowackiego, Z. Krasińskiego. Dzięki analizie utworów oraz towarzyszącej im literatury naukowej z zakresu literaturoznawstwa i filozofii ukazane zostaną obrazy zbiorowości oraz ich sposoby konstytuowania się. Analiza tego procesu pozwoli wskazać możliwe medium wiedzy tragicznej, którego obecność legitymizuje zbiorowość jako podmiot tragedii.

Wyniki badań mogą znaleźć szerokie zastosowanie w debacie na temat zbiorowości oraz konstrukcji tożsamościowej człowieka. Dalsze analizy mogą dotyczyć przeżywania tragiczności w zbiorowościach i jego wpływu na konstruowanie się tożsamości. Projekt prezentuje także filozoficzną koncepcję tragiczności, która może zostać wykorzystana w badaniach nad tragedią. Dostarczone zostaną narzędzia, swego rodzaju model, który może być stosowany w interpretacji innych dzieł tragicznych. Ponadto wzbogacone zostaną badania filozoficzne nad romantyzmem w Polsce. Dzieła polskich poetów tamtego okresu zostaną opracowane filozoficznie i możliwe będzie włączenie ich do szerokiego dyskursu filozoficznego.

Przewidywanym efektem badań jest wydanie monografii oraz towarzyszących jej artykułów w czasopiśmie o zasięgu międzynarodowym. W ramach działań popularnonaukowych planowane jest nagranie cyklu audycji radiowych dotyczących poruszanych w projekcie zagadnień, które zostaną opublikowane na stronie Radia Filozoficznego Sed Contra (<http://radio.filozoficzne.pl/>).